

УДК 336.22:657.1

Ю. В. Негода,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9714-5438>

О. М. Лабенко,

д. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9192-9891>

І. І. Долженко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3834-1789>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.5.40

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЗВІТНІСТЬ ЩОДО КОНТРОЛЬОВАНИХ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ: ОБЛІКОВИЙ ВИМІР

Yu. Nehoda,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

O. Labenko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Finance, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

I. Dolzhenko,

PhD in Economics Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Finance, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

TAX CONTROL AND REPORTING OF CONTROLLED FOREIGN COMPANIES: THE ACCOUNTING DIMENSION

Статтю присвячено дослідженню особливостей податкового контролю та звітності щодо контрольованих іноземних компаній (КІК) у контексті облікового виміру та гармонізації національного законодавства України з міжнародними стандартами BEPS і директивами Європейського Союзу. Метою дослідження є обґрунтування ролі обліково-аналітичного забезпечення у формуванні ефективної моделі контролю КІК, що базується на принципах прозорості, економічної сутності діяльності та ризик-орієнтованого адміністрування. У роботі проаналізовано зміст і функціональне призначення звітності КІК, визначено ключові інформаційні елементи, які поєднують фінансовий, управлінський і податковий облік. Розкрито методичні аспекти трансформації фінансової звітності, складеної за міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), у податкові показники відповідно до вимог Податкового кодексу України. Особливу увагу приділено використанню цифрових інструментів податкового контролю, зокрема автоматичному обміну інформацією (CRS), аналітиці великих даних та ризик-орієнтовним системам. Обґрунтовано, що сучасна модель КІК-контролю ґрунтується на концепції оподаткування на основі даних і сприяє підвищенню ефективності податкового комплаєнсу в умовах євроінтеграції.

The article explores tax control and reporting of controlled foreign companies (CFCs) through the lens of accounting methodology and the ongoing harmonization of Ukrainian tax regulation with international anti-avoidance standards, including the OECD BEPS framework and European Union directives. The research aims to substantiate the role of

accounting and analytical support in shaping an effective CFC control system based on transparency, economic substance, and risk-oriented tax administration. Particular attention is devoted to the analysis of the content and functional purpose of CFC reporting, which integrates financial, managerial, and tax accounting elements and serves as a critical informational basis for assessing cross-border corporate structures. The study identifies key reporting components such as ownership structure disclosure, classification of income into active and passive categories, adjusted profit calculation, foreign tax credit mechanisms, and additional qualitative information required to evaluate economic substance and business purpose.

Methodological aspects of transforming financial statements prepared in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRS) into tax indicators required by the Tax Code of Ukraine are examined, emphasizing the need for standardized approaches to financial result adjustments and reconciliation procedures. The article highlights the growing importance of digital tax control tools, including automatic exchange of financial account information under the Common Reporting Standard (CRS), big data analytics, and risk-scoring systems that support data-driven taxation models. These instruments enable tax authorities to move beyond formal legal analysis toward comprehensive evaluation of financial data, functional roles, and value creation within multinational groups.

The findings demonstrate that modern CFC regulation acts not only as a fiscal enforcement mechanism but also as a behavioral instrument aimed at reducing incentives for profit shifting and aggressive tax planning. The proposed conceptual framework emphasizes the integration of accounting data with digital monitoring tools and institutional regulatory mechanisms, contributing to enhanced transparency, improved tax compliance, and alignment of national practices with European standards. The results may support policymakers, researchers, and practitioners in improving methodological approaches to CFC reporting and strengthening the institutional capacity of tax administration in the context of European integration and digital transformation.

Ключові слова: контрольовані іноземні компанії (КІК); податковий контроль; звітність КІК; обліковий вимір; податковий комплаєнс; оподаткування на основі даних; економічна сутність; План BEPS; євроінтеграція; трансформація фінансової звітності; ризик-орієнтоване податкове адміністрування; цифрові інструменти податкового контролю.

Key words: controlled foreign companies (CFCs); tax control; CFC reporting; accounting dimension; tax compliance; data-driven taxation; economic substance; BEPS Action Plan; European integration; financial reporting transformation; risk-oriented tax administration; digital tax tools.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобалізація економічних процесів і зростання мобільності капіталу сприяли поширенню транснаціональних корпоративних структур, що посилює ризики розмивання податкової бази та штучного переміщення прибутків у низькоподаткові юрисдикції. Реакцією міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань на ці виклики стало формування системи заходів щодо запобігання ухиленню від сплати податків, ключовим елементом якої є правила оподаткування контрольованих іноземних компаній (КІК). Їх запровадження спрямоване не лише на оподаткування нерозподіленого прибутку, а й на підвищення прозорості корпоративних структур через посилення податкового контролю та розширення обсягу розкриття інформації.

У межах імплементації рекомендацій Плану дій BEPS та гармонізації податкового законодавства зі стандартами Європейського Союзу Україна інтегрувала інститут КІК у Подат-

ковий кодекс, що істотно трансформувало вимоги до бухгалтерського обліку, фінансової звітності та податкового комплаєнсу. Це зумовило необхідність приведення фінансових результатів іноземних компаній, сформованих за міжнародними стандартами, у відповідність із податковими правилами, встановленими ПКУ.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У наукових дослідженнях М. Lang, Р. Pistone, J. Schuch, С. Staringer, R. S. Avi-Yonah та В. J. Arnold сучасні правила оподаткування контрольованих іноземних компаній розглядаються як ключовий інструмент міжнародного податкового контролю, спрямований на протидію розмиванню податкової бази та забезпечення прозорості транснаціональних структур. Роботи І. Є. Галушак, В. В. Руденко та Н. О. Мудрак доповнюють цей підхід аналізом особливостей податкового контролю та імплементації механізмів запобігання ухиленню від сплати податків у національних податкових системах, включаючи український контекст. Водночас дослідження Організації економічного спів-

робітництва і розвитку (ОЕСР) і сучасні праці з цифровізації обліку (Н. А. Пономарьова, Р. Кулик) акцентують на переході до оподаткування на основі даних, що інтегрує фінансову звітність, податкові дані та цифрові інструменти ризик-аналізу, формуючи обліковий вимір звітності КІК.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування особливостей податкового контролю та звітності щодо контрольованих іноземних компаній з позицій облікового виміру та визначення напрямів удосконалення обліково-податкового забезпечення в умовах євроінтеграції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Запровадження правил оподаткування контрольованих іноземних компаній відбувається у глобальному контексті боротьби з розмиванням податкової бази та переміщенням прибутку (BEPS). За оцінками ОЕСР, щорічні втрати бюджетів країн від виведення прибутку з-під оподаткування становили близько 100—240 млрд дол. США, що відповідає приблизно 4—10 % світових надходжень податку на прибуток підприємств. Станом на сьогодні понад 140 юрисдикцій приєдналися до Інклюзивної рамки BEPS, а більше ніж 70 країн уже впровадили або модернізували правила оподаткування КІК як ключовий елемент системи заходів запобігання ухиленню від сплати податків. Міжнародна статистика показує, що понад 30—40 % прибутків транснаціональних груп можуть бути пов'язані з нематеріальними активами, які часто розміщуються у низькоподаткових юрисдикціях, що створює додаткові виклики для облікового забезпечення КІК-звітності.

Сучасна концепція податкового контролю контрольованих іноземних компаній ґрунтується на трансформації підходів до податкового адміністрування — від традиційної декларативної моделі до ризик-орієнтованої системи контролю. У межах рекомендацій ОЕСР (BEPS Action 3) та директив Європейського Союзу ATAD податкові органи отримали інструменти, спрямовані на оцінку економічної сутності діяльності іноземних структур, що дозволяє переходити від формального аналізу юридичної структури власності до комплексної оцінки фактичного контролю, функціональної ролі компаній та економічної доцільності їх існування [1]. Такий підхід передбачає використання аналітичних моделей оцінки по-

даткових ризиків, автоматичного обміну фінансовою інформацією та розширеного розкриття даних, що підсилює превентивний характер податкового контролю.

Податковий контроль КІК охоплює ідентифікацію контролюючих осіб, аналіз структури власності та взаємозв'язків між учасниками корпоративної групи, оцінку фінансових потоків і характеру доходів, визначення скоригованого прибутку відповідно до податкових правил, а також перевірку відповідності критеріям безпечних гаваней і тестам економічної присутності. У наукових дослідженнях підкреслюється, що сучасні правила КІК виступають не лише інструментом фіскального контролю, а й механізмом зміни поведінки платників податків через зменшення стимулів до використання штучних структур для переміщення прибутку [2]. При цьому ключову роль відіграє інтеграція бухгалтерських даних у систему податкового адміністрування, оскільки саме фінансова звітність, сформована за МСФЗ або іншими стандартами, слугує базою для визначення податкової бази та оцінки економічної сутності операцій.

Науковці також акцентують, що ефективність правил КІК залежить від здатності податкових органів аналізувати не лише показники прибутковості, але й функціональний розподіл ризиків, активів і управлінських функцій у межах транснаціональної групи [3]. Це зумовлює підвищення ролі обліково-аналітичних систем підприємств і необхідність розроблення методик трансформації фінансових результатів іноземних компаній у податкові показники відповідно до національного законодавства. Податковий контроль КІК стає інструментом інтеграції бухгалтерського обліку та податкового регулювання, спрямованим на забезпечення прозорості міжнародних бізнес-структур і зменшення можливостей агресивного податкового планування.

Запровадження обов'язкової податкової звітності щодо контрольованих іноземних компаній істотно змінило функціональну роль бухгалтерського обліку, перетворивши його з інструменту внутрішнього управління на ключове інформаційне підґрунтя податкового моніторингу. Звіт про КІК акумулює фінансові, облікові та структурні дані про діяльність іноземної компанії, що дозволяє податковим органам здійснювати комплексну оцінку як формальних ознак контролю, так і економічної сутності операцій.

У наукових дослідженнях з податкового адміністрування наголошується, що звітність КІК є одним із найбільш ефективних інстру-

Таблиця 1. Зміст і функціональне призначення податкової звітності щодо контрольованих іноземних компаній

Елемент звітності КІК	Зміст інформації	Фіскальне призначення	Обліковий вимір
Структура власності	Дані про контролюючих осіб, частки участі, пов'язаних осіб	Ідентифікація контролю та запобігання розмивання власності	Консолідований аналіз участі
Фінансові показники	Доходи, витрати, фінансовий результат до оподаткування	Оцінка бази для визначення скоригованого прибутку	Використання даних МСФЗ/Н(П)СБО
Скоригований прибуток	Фінансовий результат з урахуванням податкових коригувань	Формування податкової бази КІК	Трансформація МСФЗ → ПКУ
Сплачені податки	Податок на прибуток, сплачений за кордоном	Уникнення подвійного оподаткування	Податковий кредит
Характер доходів	Пасивні та активні доходи	Застосування правил КІК та безпечних гаваней	Класифікація доходів
Додаткова інформація	Опис діяльності, функцій, активів	Оцінка економічної сутності	Професійне судження бухгалтера

Джерело: власна розробка автора.

ментів превентивного фіскального контролю, оскільки поєднує функції розкриття інформації та ризик-орієнтованого аналізу [4]. На відміну від традиційних податкових декларацій, які відображають вже сформовані податкові зобов'язання, звітність щодо КІК дозволяє ідентифікувати потенційні ризики ухилення від оподаткування ще на стадії формування фінансового результату іноземної компанії.

З позицій облікової теорії звітність КІК інтегрує елементи фінансового, управлінського та податкового обліку, оскільки містить інформацію не лише про фінансові показники компанії, а й про структуру власності, характер доходів, сплачені податки та коригування фінансового результату [5]. Такий підхід відповідає концепції розширеної податкової прозорості, що активно розвивається в межах BEPS та директив ATAD, і сприяє зменшенню інформаційної асиметрії між платниками податків і податковими органами.

За даними міжнародних досліджень ОЕСР, впровадження заходів BEPS забезпечило додаткові податкові надходження у світі на рівні понад 220 млрд дол. США щорічно, що свідчить про значну роль інструментів протидії ухиленню від сплати податків, зокрема КІК-правил, у протидії розмиванню податкової бази [6]. В Україні, за інформацією податкових органів, зростає кількість повідомлень про контрольовані іноземні компанії та обсяг міжнародного автоматичного обміну фінансовою інформацією за стандартом CRS, що відображає поступовий перехід до цифрової моделі податкового адміністрування та підвищення прозорості транснаціональних фінансових потоків. Дослідження ОЕСР показують, що близько 60 % транснаціональних груп використовують юрисдикції з пільговим оподаткуванням для структурування нематеріальних активів, що підвищує вимоги до трансформації фінансової

звітності у податкові показники та розвитку цифрових інструментів ризик-скорингу [7].

Узагальнення функціонального наповнення звітності щодо КІК відображено в табл. 1. Представлена структура дозволяє систематизувати ключові інформаційні елементи звітності та визначити їх роль у формуванні податкової бази й оцінці податкових ризиків. Це створює методичне підґрунтя для інтеграції облікових показників із цифровими інструментами податкового контролю та підвищення ефективності адміністрування КІК.

Податкова звітність щодо контрольованих іноземних компаній виконує функцію інтегрованого інформаційно-аналітичного інструмента, який поєднує облікові дані з цілями податкового контролю та ризик-орієнтованого адміністрування. Її структура спрямована на ідентифікацію контролюючих осіб через аналіз структури власності, встановлення фінансових параметрів діяльності КІК і визначення скоригованого прибутку як бази оподаткування. Консолідований аналіз участі та розкриття зв'язків між суб'єктами дозволяє мінімізувати ризики розмивання власності та використання номінальних структур.

Ключовим елементом є трансформація фінансових показників, сформованих за МСФЗ або національними стандартами бухгалтерського обліку, у податкову базу відповідно до вимог податкового законодавства. Розрахунок скоригованого прибутку передбачає застосування податкових коригувань, класифікацію активних і пасивних доходів та врахування сплачених за кордоном податків для уникнення подвійного оподаткування, що підсилює взаємозв'язок між бухгалтерським обліком і податковим адмініструванням.

Додаткова інформація про діяльність, функції та активи КІК забезпечує оцінку економічної сутності операцій і дозволяє застосо-

Таблиця 2. Цифрові інструменти податкового контролю КІК та їх обліковий вимір

Інструмент цифрового контролю	Джерело даних	Фіскальна функція	Обліковий вимір
Автоматичний обмін інформацією (CRS)	Банківські рахунки, фінансові активи	Виявлення прихованих активів і доходів	Підтвердження фінансових потоків
Аналіз великих даних (Big Data)	Податкові та фінансові бази даних	Оцінка податкових ризиків	Інтеграція облікових показників
Системи ризик-скорингу	Дані звітності КІК	Ідентифікація високоризикових структур	Аналітика фінансових коефіцієнтів
Перехресна перевірка звітності	Звітність за МСФЗ, податкові декларації	Виявлення невідповідностей	Трансформація МСФЗ → ПКУ
Банківський моніторинг	Транзакції та рахунки	Контроль реальності операцій	Перевірка облікових записів

Джерело: власна розробка автора.

увати принцип превалювання сутності над формою при визначенні податкових ризиків. У результаті податкова звітність КІК виступає не лише інструментом фіскального контролю, а й системою обліково-аналітичного забезпечення, спрямованою на підвищення прозорості міжнародних структур і гармонізацію національного регулювання з міжнародними стандартами.

Науковці підкреслюють, що саме комплексність звітності щодо КІК зумовлює її ефективність як інструменту фіскального контролю [8]. Поєднання фінансових показників із даними про структуру власності та характер доходів дозволяє податковим органам здійснювати багатовимірний аналіз податкових ризиків, а для платників податків — вибудовувати системи обліково-аналітичного забезпечення, орієнтовані на податковий комплаєнс. Таким чином, звітність щодо КІК виходить за межі традиційного декларування та стає елементом сучасної ризик-орієнтованої моделі податкового адміністрування.

Сучасний податковий контроль контролюваних іноземних компаній дедалі більше базується на використанні цифрових інструментів обробки даних, автоматичного обміну фінансовою інформацією та аналітичних систем оцінки податкових ризиків. Інтеграція глобальних стандартів прозорості, зокрема стандарту CRS (Common Reporting Standard) і механізмів автоматичного обміну інформацією, дозволяє податковим органам отримувати доступ до даних про рахунки, фінансові операції та структури володіння, що значно розширює можливості ідентифікації контролюваних іноземних компаній і контролюючих осіб. У результаті податковий контроль переходить від

реактивної перевірки декларацій до проактивної моделі, орієнтованої на раннє виявлення ризиків.

Застосування аналітичних інструментів, включаючи алгоритми зіставлення даних і системи ризик-скринінгу, дозволяє: ідентифікувати приховані корпоративні структури, співставляти фінансові показники між різними юрисдикціями, аналізувати характер фінансових потоків та оцінювати економічну реальність операцій. Науковці наголошують, що сучасна модель КІК-контролю ґрунтується на концепції оподаткування на основі даних, за якої податкові рішення формуються на основі комплексного аналізу облікових і фінансових даних, а не лише юридичних ознак [9]. Такий підхід підвищує ефективність протидії агресивному податковому плануванню та зменшує можливості використання номінальних структур.

Цифровізація податкового адміністрування суттєво підсилює взаємозв'язок між бухгалтерським обліком і податковим контролем, оскільки саме фінансова звітність стає базою для автоматизованого аналізу [10]. З облікової точки зору це означає підвищення вимог до якості даних, прозорості фінансових показників та узгодженості облікових процедур із податковими правилами. У цьому контексті бухгалтерський облік виконує функцію інформаційного ядра, що забезпечує достовірність даних для податкового моніторингу та сприяє формуванню нової моделі прозорості фінансової інформації.

Систематизація ключових інструментів цифрового податкового контролю представлено в табл. 2. Узагальнення зазначених інструментів дозволяє визначити їх функціональну роль у

підвищенні прозорості фінансових потоків і своєчасному виявленні податкових ризиків. Інтеграція цифрових технологій із обліково-аналітичними системами сприяє автоматизації контрольних процедур і формуванню ризик-орієнтованої моделі адміністрування КІК.

Цифрові інструменти податкового контролю КІК формують основу сучасної ризик-орієнтованої моделі адміністрування, що базується на інтеграції різномірних джерел даних і використанні аналітичних технологій для раннього виявлення податкових ризиків. Автоматичний обмін фінансовою інформацією (CRS) забезпечує доступ податкових органів до відомостей про банківські рахунки та фінансові активи, що дозволяє ідентифікувати приховані доходи й перевіряти відповідність задекларованих фінансових потоків фактичним операціям. Цифровізація підсилює прозорість транснаціональних структур і зменшує можливості використання інформаційної асиметрії.

Застосування аналізу великих даних і систем ризик-скорингу дозволяє переходити від традиційного вибіркового контролю до аналітичної оцінки ризиків на основі масивів податкової та фінансової інформації. Інтеграція облікових показників із цифровими платформами дає змогу оцінювати фінансові коефіцієнти, структуру доходів і поведінкові патерни платників податків, що підвищує ефективність і таргетованість контрольних заходів щодо високоризикових КІК.

Перехресна перевірка звітності та податкових декларацій, а також банківський моніторинг транзакцій виконують ключову функцію виявлення невідповідностей між обліковими і податковими даними. У цьому контексті цифрові інструменти виступають механізмом трансформації бухгалтерської інформації у формат податкового аналізу, забезпечуючи перевірку реальності операцій і підвищення якості обліково-аналітичного забезпечення податкового комплаєнсу.

Україна приєдналася до міжнародного автоматичного обміну фінансовою інформацією за стандартом CRS і здійснила перший обмін даними у 2023 р., який охопив понад 100 юрисдикцій-партнерів, що значно розширило доступ податкових органів до інформації про фінансові рахунки резидентів за кордоном. За офіційними повідомленнями ДПС, обсяг отриманих даних включав інформацію щодо сотень тисяч фінансових рахунків, що створило нові можливості для ідентифікації незадекларованих активів і підвищило ефективність ризик-орієнтованого відбору платників податків для контролю.

Імплементация Плану BEPS в Україні відбувалася поетапно: у 2017—2019 рр. було впроваджено ключові елементи контролю трансфертного ціноутворення та звітності міжнародних груп компаній, у 2020 р. прийнято Закон № 466-IX ("анти-BEPS"), який заклав нормативну основу правил КІК, тесту ділової мети та розширених вимог до документації, а з 2022—2023 рр. розпочалося практичне застосування КІК-звітності та механізмів автоматичного обміну інформацією. У сукупності ці заходи сприяли переходу до цифрової моделі податкового адміністрування, що базується на аналізі великих масивів даних, інтеграції міжнародних інформаційних потоків і посиленні вимог до трансформації фінансової звітності у податкові показники.

Наукові дослідження підкреслюють, що цифровізація податкового контролю змінює роль бухгалтерського обліку — він перетворюється з інструменту ретроспективного відображення операцій на основу аналітичного управління податковими ризиками [11]. Відтак ефективність контролю КІК дедалі більше залежить від інтеграції фінансової звітності, автоматизованих систем аналізу та міжнародного обміну інформацією, що формує нову парадигму взаємодії між платниками податків і податковими органами.

Подальший розвиток системи обліково-податкового забезпечення контролю за КІК потребує комплексного вдосконалення методичних і нормативних підходів, спрямованих на підвищення прозорості фінансової інформації, зниження адміністративних витрат та гармонізацію із міжнародними стандартами. У цьому контексті ключовими напрямками розвитку виступають стандартизація трансформації фінансової звітності, посилення критеріїв економічної сутності, цифровізація аналітичних процесів та завершення імплементації європейських норм протидії практикам ухилення від сплати податків.

По-перше, важливим напрямом є стандартизація процедур трансформації фінансової звітності, складеної за міжнародними стандартами (МСФЗ), у податкові показники відповідно до вимог Податкового кодексу України. Науковці підкреслюють, що відсутність єдиної методики трансформації МСФЗ у податкові правила створює ризики неоднозначного трактування фінансових результатів і підвищує витрати на податковий комплаєнс. Розроблення типових алгоритмів коригування фінансового результату, уніфікація підходів до класифікації доходів та узгодження валютних і податкових

Таблиця 3. Модель розвитку методології обліку КІК

Функціональний блок	Основні інструменти	Обліковий вимір	Очікуваний ефект
Обліково-трансформаційний	МСФЗ → ПКУ трансформація	Коригування фінансового результату	Узгодження обліку і податків
Економічна сутність	Індикатори реальної діяльності	Аналіз функцій і ризиків	Зменшення штучних структур
Цифрово-аналітичний	CRS, Big Data, ризик-скоринг	Інтеграція фінансових показників	Ризик-орієнтований контроль
Гармонізаційно-регуляторний	ATAD 2, BEPS	Стандартизація підходів	Євроінтеграція системи

Джерело: власна розробка автора.

різниць сприятимуть підвищенню достовірності визначення скоригованого прибутку КІК.

По-друге, необхідним є удосконалення критеріїв економічної сутності із метою переходу від формального визначення контролю до комплексної оцінки фактичної економічної діяльності іноземних структур. Міжнародна практика свідчить, що ефективність правил КІК залежить від здатності податкових органів оцінювати функціональний розподіл активів, ризиків і управлінських функцій у межах корпоративної групи. Запровадження чітких індикаторів економічної присутності (наявність персоналу, управлінських рішень, операційної діяльності) дозволить зменшити ризики штучного переміщення прибутків.

По-третє, інтеграція цифрових інструментів аналізу має стати ключовим елементом модернізації податкового контролю КІК. Використання автоматичного обміну інформацією, систем аналізу великих даних та моделей ризик-скорингу дозволяє підвищити ефективність виявлення ризикових структур і забезпечити оперативну перевірку достовірності фінансових показників. З облікової точки зору це зумовлює підвищення ролі цифрових облікових систем і стандартизованих форматів фінансової звітності.

По-четверте, важливим напрямом є гармонізація національного законодавства з положеннями ATAD 2 щодо нейтралізації гібридних невідповідностей. Часткова імплементація таких норм в Україні залишає потенційні можливості використання різноманітних у податковому статусі інструментів або суб'єктів для зменшення податкових зобов'язань. Завершення гармонізації сприятиме підвищенню узгодженості податкової системи з європейськими стандартами та зменшенню ризиків подвійного неоподаткування доходів.

Систематизація напрямів удосконалення обліково-податкового забезпечення контролю контрольованих іноземних компаній дозволяє сформулювати авторську концептуальну модель

розвитку методології обліку КІК, яка базується на інтеграції облікових, аналітичних та податкових інструментів у єдину систему ризик-орієнтованого адміністрування (табл. 3) Запропонована модель виходить із необхідності синхронізації фінансової звітності, сформованої за міжнародними стандартами (МСФЗ), із податковими правилами національного законодавства та передбачає поєднання принципів прозорості, цифровізації та економічної сутності.

Концептуальна модель включає чотири взаємопов'язані функціональні блоки, які формують інтегровану систему обліково-податкового забезпечення оподаткування контрольованих іноземних компаній у контексті євроінтеграції. Її структура базується на поєднанні методичних, інституційних і цифрових інструментів, що дозволяє забезпечити узгодженість між фінансовим обліком, податковими вимогами та міжнародними стандартами протидії практикам ухилення від сплати податків. Взаємодія блоків спрямована на мінімізацію інформаційної асиметрії, підвищення якості податкового комплаєнсу та створення прозорого механізму трансформації фінансових даних у податкові показники.

Перший блок — обліково-трансформаційний — передбачає стандартизацію процедур трансформації фінансової звітності КІК у податкові показники відповідно до вимог Податкового кодексу України. Його ключовим завданням є забезпечення узгодженості між принципами МСФЗ та податковими нормами через розроблення типових алгоритмів коригування фінансового результату, уніфікацію класифікації доходів і витрат, формалізацію підходів до визначення скоригованого прибутку та мінімізацію ризиків подвійного врахування. Запровадження стандартизованих методик трансформації сприятиме підвищенню порівнянності фінансових показників різних юрисдикцій і зниженню суб'єктивності під час формування податкової бази.

Другий блок — економічної сутності (economic substance) — спрямований на удосконалення критеріїв оцінки реальної діяльності іноземних компаній та запобігання використанню формальних структур без економічного змісту. Він передбачає застосування якісних і кількісних індикаторів, що відображають функціональний розподіл активів, ризиків і управлінських функцій, наявність персоналу, матеріальних ресурсів і реальних операцій у країні резидентства. Такий підхід відповідає рекомендаціям ОЕСР і директивам ATAD та забезпечує реалізацію принципу превалювання сутності над формою, сприяючи більш точному розмежуванню пасивної акумуляції доходів і реальної економічної діяльності.

Третій блок — цифрово-аналітичний — інтегрує автоматичний обмін інформацією (CRS), аналітику великих даних і системи ризик-скорингу для оцінки податкових ризиків і підвищення ефективності адміністрування. Використання цифрових інструментів дозволяє здійснювати перехресну перевірку фінансових даних, аналізувати поведінкові патерни платників податків, автоматизувати відбір ризикових структур та підвищувати швидкість реагування податкових органів. Одночасно це формує нові вимоги до обліково-аналітичних систем підприємств, які повинні забезпечувати високу якість даних, їх узгодженість і цифрову сумісність із міжнародними інформаційними платформами.

Четвертий блок — гармонізаційно-регуляторний — передбачає подальшу імплементацію норм ATAD 2, спрямованих на нейтралізацію гібридних невідповідностей і узгодження національної податкової системи з європейськими стандартами. Він охоплює адаптацію критеріїв низького оподаткування, удосконалення правил визначення контролю та розвиток механізмів взаємного визнання податкових результатів між юрисдикціями. Реалізація цього блоку сприятиме підвищенню правової визначеності, зменшенню регуляторних розбіжностей і формуванню передбачуваного податкового середовища, що є важливою умовою інтеграції України до європейського економічного простору.

Запропонована модель відображає трансформацію ролі бухгалтерського обліку у системі контролю КІК — від інструменту ретроспективної фіксації операцій до ключового елементу формування податкової бази та управління податковими ризиками. Її реалізація сприятиме підвищенню якості облікової інформації, зменшенню інформаційної асиметрії між плат-

никами податків і податковими органами та формуванню сучасної цифрової моделі податкового адміністрування.

Розвиток інституту контрольованих іноземних компаній є важливим етапом трансформації податкового адміністрування в умовах глобалізації економіки та імплементації міжнародних стандартів протидії ухиленню від сплати податків. Сучасний податковий контроль КІК ґрунтується на ризик-орієнтованому підході, який передбачає інтеграцію облікових даних, автоматичного обміну інформацією та аналітичних інструментів оцінки податкових ризиків. Це сприяє переходу від формального контролю до оцінки економічної сутності діяльності іноземних структур і підвищує ефективність протидії агресивному податковому плануванню.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Запровадження обов'язкової звітності щодо КІК суттєво змінює роль бухгалтерського обліку, перетворюючи його на ключове інформаційне підґрунтя податкового контролю. Фінансова звітність іноземних компаній стає основою для формування податкової бази та оцінки ризиків, що зумовлює необхідність трансформації показників, сформованих за міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), у податкові показники відповідно до вимог Податкового кодексу України. Таким чином, бухгалтерський облік виступає інструментом забезпечення податкового комплаєнсу та прозорості транснаціональних корпоративних структур.

Порівняльний аналіз міжнародних підходів (ОЕСР BEPS, директиви ATAD) засвідчив, що українська модель контролю КІК загалом відповідає міжнародним стандартам, однак потребує подальшої гармонізації, зокрема у сфері оцінки економічної сутності та імплементації механізмів нейтралізації гібридних невідповідностей. Цифровізація податкового адміністрування, включаючи використання CRS, банківських даних та систем ризик-скорингу, підсилює взаємозв'язок між обліком і податковим контролем, формуючи нову модель прозорості фінансової інформації.

Запропонована авторська концептуальна модель розвитку методології обліку КІК передбачає інтеграцію обліково-трансформаційного, економічного, цифрово-аналітичного та гармонізаційно-регуляторного блоків у єдину систе-

му ризик-орієнтованого контролю. Реалізація такого підходу сприятиме підвищенню якості облікових даних, стандартизації трансформації фінансової звітності у податкові показники та забезпеченню узгодженості національного законодавства з європейськими стандартами.

Отже, податковий контроль і звітність щодо контрольованих іноземних компаній доцільно розглядати не лише як інструмент протидії ухиленню від сплати податків, а як складову системної модернізації обліково-податкової інфраструктури, що забезпечує прозорість міжнародного бізнесу, ефективність податкового адміністрування та інтеграцію України до європейського податкового простору.

Література:

1. Lang M., Pistone P., Schuch J., Staringer C. Controlled Foreign Company Legislation. WU Vienna European and International Tax Law and Policy Series, 2020. vol. 17. 87 p.
2. Avi-Yonah R.S. International Tax as International Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 208 p.
3. Галушчак І.Є. Особливості здійснення податкового контролю в Україні та зарубіжних країнах та їх правове регулювання. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2017. Вип. 14. Т.1. С. 182—187.
4. Руденко В.В. Податковий контроль як інструмент протидії ухиленню від оподаткування. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2025. Випуск 21. Т.2. С. 89—101.
5. Arnold B. J. International Tax Primer. 3rd ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2016. 254 p.
6. Tax Challenges Arising from Digitalisation — Economic Impact Assessment: Inclusive Framework on BEPS. Paris: OECD Publishing, 2020. 288 p.
7. Corporate Tax Statistics. Paris: OECD Publishing, 2023. 87 p.
8. Мудрак Н.О. Стратегії міжнародних регуляторів у сфері детінізації офшорного бізнесу у контексті правил оподаткування контрольованих іноземних компаній. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2019. Т. 24, вип. 3. С. 13—20.
9. Пономарьова Н.А., Лоскоріх Г.Л., Шешестень Е.Г. Аналіз інноваційних підходів до податкового обліку в умовах цифровізації економіки. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2025. Випуск 44. С. 56—66.
10. Кулик Р.Р. Цифровізація обліку фінансових інструментів страхування цінних ри-

зиків. European scientific journal of Economic and Financial innovation. 2025. № 3 (17). С. 617—625.

11. Schon W., Englisch J. (eds.). Fundamental Issues and Practical Problems in Tax Treaty and CFC Law. Amsterdam: IBFD, 2013. 520 p.

References

1. Lang, M., Pistone, P., Schuch, J., & Staringer, C. (2020), "Controlled Foreign Company Legislation", WU Vienna European and International Tax Law and Policy Series, vol. 17.
2. Avi-Yonah, R. S. (2007), International Tax as International Law, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
3. Halushchak, I. Ye. (2017), "Features of tax control in Ukraine and foreign countries and their legal regulation", Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu, vol. 14, no. 1, pp. 182—187.
4. Rudenko, V. V. (2025), "Tax control as a tool to combat tax evasion", Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu, vol. 21, no. 2, pp. 89—101.
5. Arnold, B. J. (2016), International Tax Primer, 3rd ed., Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, Netherlands.
6. OECD (2020), Tax Challenges Arising from Digitalisation — Economic Impact Assessment: Inclusive Framework on BEPS, OECD Publishing, Paris, France.
7. OECD (2023), Corporate Tax Statistics, OECD Publishing, Paris, France.
8. Mudrak, N. O. (2019), "Strategies of international regulators in the field of de-shadowing of offshore business in the context of tax rules for controlled foreign companies", Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Ekonomika, vol. 24, no. 3, pp. 13—20.
9. Ponomaryova, N. A., Loskorikh, H. L., & Shebeshten, E. H. (2025), "Analysis of innovative approaches to tax accounting in the conditions of economy digitalization", Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava, vol. 44, pp. 56—66.
10. Kulyk, R. R. (2025), "Digitalization of accounting for financial instruments of price risk insurance", European scientific journal of Economic and Financial innovation, vol. 3 (17), pp. 617—625.
11. Schon, W., & Englisch, J. (2013), Fundamental Issues and Practical Problems in Tax Treaty and CFC Law, IBFD, Amsterdam, Netherlands.

Отримано редакцією журналу / Received: 23.02.26

Прорецензовано / Revised: 02.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 10.03.26